

Naziv kolegija: **Književnost i kultura kasnog socijalizma 1 (1953-1968)**

Ime nastavnika: **dr. sc. Danijela Lugarić Vukas, viša asistentica**

Tijekom rada na kolegiju studenti su stjecali znanja povezana s iznimno zanimljivim i dinamičnim razdobljem ruske i sovjetske povijesti, koje je obuhvaćeno nazivom kasni socijalizam. Premda je po sudu brojnih znanstvenika destalinizacija započela već tijekom Drugog svjetskog rata, sveobuhvatnija je kritika Staljina, a time i monološke kulture socrealizma uslijedila nakon njegove smrti 1953. Javne prostore kulture sve češće su zauzimale različite nove, supkulturne grupe te je sovjetska ruska kultura toga razdoblja obilježena polifoničnošću. Studenti su tijekom kolegija analizirali neke od ključnih književnih tekstova prvog razdoblja kasnog socijalizma (do 1968.), među kojima i tekstove nobelovaca M. Šolohova i A. Solženicyna, te dijelom filmske uradke koji su ilustrirali da je kulturno polje kasnog socijalizma bila obilježeno ambivalentnim i istodobnim odnosom pristajanja i otpora uz političke mitova sovjetskoga razdoblja. Posebna je pozornost dana specifičnostima sovjetskoga / ruskog modela kasnog socijalizma, a u odnosu prema mitologiji ranijeg razdoblja, pa su se u književnim i filmskim tekstovima tražili umjetnički postupci koji zrcale pregovaranje i/ili rušenje mitova nastalih tijekom prve polovice 20. stoljeća, poput mita o novom sovjetskom čovjeku, „svijetloj budućnosti“, Velikom Ocu-vođi, majci-Domovini, velikoj pobjedi tijekom Domovinskog rata i novom, solidarnom besklasnom društvu. Na to mjesto djelomice ispražnjenih mitova dolaze novi, prije svega mit o socijalizmu „s ljudskim licem“ (neomitologizam temeljen na političkoj i građanskoj figuri Lenina te obećanjima proizašlim iz ideja izraženih tijekom Oktobarske revolucije), novom „jednostavnom sovjetskom čovjeku“, mladima kao društvenoj snazi iznimne vrijednosti i utjecaja, individualizmu i Zapadu kao „imaginarnom Drugom“.

Rad kolegija bio je podijeljen u sljedeće nastavne jedinice:

1. Kulturna atmosfera „odjuge“. Ideja socijalizma „s ljudskim licem“ (sovjetska „lenjiniana“ – novi sovjetski mit o junaku). I. Erenburg, V. Pomerancev i O. Bergol'c o književnosti i umjetnosti: umjetnik kao samostalni i nezavisni istraživač stvarnosti (N. Zabolockij: *Ottepel'*, 1953; V. Pomerancev: *Ob iskrennosti v literature*, 1953)-
2. Status i sudbina socrealističke poetike nakon Stalinove smrti 1953. i Hruščevljeve kritike „kulta ličnosti“ 1956. Temeljne tendencije u kulturi kasnog socijalizma. (Novi) mitovi (novog) tipa jednostavnog sovjetskog čovjeka: mladost, individualizam, Zapad. Šezdesetaši – nova generacija sovjetske inteligencije (Lirika „šezdesetaša“: E. Evtušenko, R. Roždestvenskij, A. Voznesenskij, film: *Ja šagaju po Moskve*, red. G. Danielija, 1963).
3. Oživljavanje socrealističke koncepcije ličnosti. „Jednostavni sovjetski čovjek“ kao nositelj estetskog ideala. Žanr „monumentalne pripovijesti“. Tema sjećanja na Drugi svjetski rat (Mihail Šolohov: *Sud'ba čeloveka*, 1956-1957, film: *Ballada o soldate*, red. Grigorij Čuhraj, 1959).
4. Bulat Okudžava. Novi estetski principi. Žanr autorske pjesme. Arbat kao „mikrodomovina“, nasuprot mitu o velikoj Domovini socrealizma, i kao etičko središte svijeta.
5. Lirizam kao temelj umjetničkoga diskurza. Istaknuti individualizam. Formiranje autorskoga „ja“ u autobiografiji. Postupci narativizacije sjećanja na traumu (lirski dnevnik Ol'ge Berggol'c: *Poezdka v gorod detstva*, 1959, iz: *Dnevnye zvezdy*, 1959; film: *Letjat žuravli*, red. M. Kalatozov, 1957).
6. „Proza u trapericama“. Novi tip mladog refleksivnog pripovjedača. Proza o mladima i za mlade. Stil kao iskaz bunta i društvenoga protesta. Elementi opozicije prema proizvodnome romanu socrealizma; Zapad kao „imaginarno Drugo“; grad kao poprište reprezentacije novih mitova (moda urbane mladeži); Vasilij Aksenov: *Kollegi* (1960); film *Kollegi* (red. A. Saharov), 1962.

7. Poetika Aleksandra Solženicyna. Mutacije ideje o „jednostavnom sovjetskom čovjeku“. Reprerentacija ženskih junakinja u kasnom socijalizmu (Aleksandr Solženicyn: *Matrenin dvor, Odin den' Ivana Denisoviča*, 1959).
8. Varlam Šalamov. Dokumentarizam umjetničke proze. Tema Gulaga. Konceptija kronotopa „logorotoka“ (Varlam Šalamov: *Nagrobnoe slovo*, 1960, iz: *Kolymskie rasskazy*)
9. Obnavljanje tradicije klasičnog realizma (Jurij Kazakov: *Goluboe i zelenoe*, 1956; *Pomorka*, 1957); topos ruskoga sela – uvod u temu tzv. derevenske (seoske) proze.
10. Neofuturističke tendencije. Tradicija kao riznica i/ili kao *tabula rasa*? (Viktor Sosnora – izabrane pjesme).

Dodatna literatura:

Bittner, S. V. 2008. *The Many Lives of Khrushchev's Thaw*. Cornell University Press.

Boym, S. 1994. *Commom places: mythologies of everyday life in Russia*. Cambridge; London: Harvard University Press.

Čuprinin, S. I. 1989. *Ottepel': 1953-1956. Stranicy russkoj sovetskoj literatury*. Moskva.

Daughtry, M. 2006. *Magnitizdat as Cultural Practice*.
http://ccat.sas.upenn.edu/slavic/events/slavic_symposium/Daughtry_paper.pdf.

Flaker, A. 1983. *Proza u trapericama*. Zagreb: SNL.

Jurčak, A. 2007. *Pozdnij socializm i poslednee sovetskoe pokolenie*. „Neprikosnovenyj zapas“, 2 (52).
<http://magazines.russ.ru/nz/2007/2/ur7.html>

Lejderman, N. L. i Lipoveckij, M. N. 2003. *Sovremennaja russkaja literatura 1950-1990- e gody*. T. 1. Moskva.

Polly J. 2013. Myth, Memory, Trauma: Rethinking the Stalinist Past in the Soviet Union, 1953-1970. Yale University Press.